

บทสรุป และเสนอแนะ

1. บทสรุป

รัฐทุกรัฐ มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง การนำผู้กระทำความผิดไปลงโทษตามกฎหมาย
อาญาของรัฐ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาของแต่ละรัฐต่าง
ยอมรับว่ามีข้อผิดพลาดไม่สามารถคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ได้ทั้งหมดและในขณะเดียวกัน ก็ไม่สามารถ
กลับกรองหาผู้กระทำความผิดทั้งหมดไปลงโทษได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุหลาย
ประการด้วยกัน ซึ่งสามารถจะแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. องค์การของรัฐ ที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา เป็นสาเหตุให้การดำเนินคดี
อาญาผิดพลาดไม่สามารถคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ให้รอดพ้นจากการถูกระงับกระเพื่อมต่อสิทธิเสรีภาพ
และสูญเสียทรัพย์สินได้ ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุ

1.1 การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบขององค์การของรัฐ ใช้กระบวนการยุติธรรมทาง
อาญาเป็นเครื่องมือดำเนินคดีอาญากับเหยื่อผู้บริสุทธิ์ให้ได้รับความเสียหาย โดยทำการจับกุม
ไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่เป็นความจริง ใช้ดุลยพินิจที่ไม่เป็นกลางและ
ยุติธรรม เป็นต้น

1.2 องค์การของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ขาดความรู้ความสามารถ
เฉพาะทางในการที่จะกลับกรอง พยานหลักฐานหาผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไปลงโทษตามกฎหมาย
ได้ อาทิเช่น การตรวจสอบพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ในคดี ของครอบครัวว Maguire, Birmingham
Six ในประเทศอังกฤษ เป็นต้น

2. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐมีข้อบกพร่องไม่สามารถที่จะกลับกรองหา
ผู้กระทำความผิดไปลงโทษได้ ทั้งนี้แม้จะหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาทำหน้าที่เป็นองค์การของรัฐ
ในการดำเนินคดีอาญาก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะกลับกรองหาผู้กระทำความผิดไปลงโทษได้ทั้งหมด

หากปรากฏว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาบกพร่อง ซึ่งความบกพร่องดังกล่าวนี้ มีปัจจัยและสาเหตุมาจาก

2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ บทบัญญัติที่ให้อำนาจองค์กรของรัฐ และคุ้มครองประชาชนพลเมืองของรัฐต้องอยู่ในมาตรฐานที่เหมาะสม โดยมีให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐมากเกินไปอย่างเช่น อำนาจของพนักงานตำรวจและพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบัน เป็นต้น ตลอดจนองค์กรของรัฐ ต้องเคารพในสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาดังกล่าวแล้วในบทที่ 2

2.2 โครงสร้าง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีผลต่อการดำเนินคดีอาญา ที่ผิดพลาดได้ ทั้งนี้ การดำเนินคดีอาญานั้นประกอบด้วยองค์กรของรัฐหลายองค์กร จึงจำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมให้องค์กรแต่ละองค์กรประสานงานควบคุมและตรวจสอบการใช้ดุลพินิจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความผิดพลาดลดน้อยลง เป็นต้น

3. ขบประมาณของรัฐทางด้านการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันผู้กระทำความผิดนั้น ส่วนหนึ่งมีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย หากองค์กรของรัฐไม่มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยเท่าเทียมจะทำให้ไม่สามารถที่จะสืบร่องรอยผู้กระทำความผิดไปลงโทษได้ ดังนั้นการขาดงบประมาณ และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยจึงทำให้เกิดการดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาด

เมื่อนานอารยประเทศต่างยอมรับว่าการดำเนินคดีอาญาอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ปัญหาสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น รัฐควรมีหน้าที่ในการแก้ไขและเยียวยาต่อผู้บริสุทธิ์ ดังเช่นที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง (International Covenant on Civil and Political Right) ข้อ 9(5) และ 14 (6) โดยการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริสุทธิ์อันเนื่องจากการถูกกระทำโดยองค์กรของรัฐ ซึ่งหลักในการชดเชยนั้นเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาผู้บริสุทธิ์ และกำหนดโดยวางอยู่บนพื้นฐานการคำนวณค่าเสียหายทางแพ่งในส่วนของกฎหมายละเมิด โดยให้ครอบคลุมค่าเสียหายในทางการเงิน (pecuniary) และค่าเสียหายที่ไม่ใช่ทางการเงิน (non-pecuniary)

อนึ่ง ในการชดเชยแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาดังกล่าว จะวางอยู่บนพื้นฐานของความบริสุทธิ์ (Innocence) ของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก โดยไม่คำนึงว่าบุคคลดังกล่าวจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาถึงที่สุดแล้วหรือไม่ แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ถูกจับแล้วดำเนินคดี ต่อมาถูกปล่อยตัว หรือศาลพิพากษาว่ามิได้กระทำความผิด ฯลฯ บุคคลดังกล่าวสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน คือ การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ยังไม่ครอบคลุมต่อบุคคลที่ได้รับ ความเสียหายทั้งหมด กล่าวคือ ในประเทศไทยจะชดเชยความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาที่มีการร้องฟ้องคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แล้วปรากฏว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดเท่านั้น และค่าเสียหายที่กฎหมายกำหนดการชดเชยยังน้อยมาก แต่กฎหมายหาได้กำหนดและให้ความคุ้มครองต่อผู้ต้องหาที่บริสุทธิ์ ซึ่งพนักงานสอบสวน ยัยการสั่งไม่ฟ้อง หรือศาลพิพากษายกฟ้อง แต่อย่างใด สำหรับประเด็นปัญหานี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่าน อาทิเช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมยศ เชื้อไทย ฯลฯ เป็นต้น ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่จำเลย ผู้บริสุทธิ์ที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายแล้ว โดยบัญญัติคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2538 มาตรา 34 ก็ควรที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาผู้บริสุทธิ์ที่ต้องถูกดำเนินคดีอาญาแต่พนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง หรือศาลพิพากษายกฟ้องว่าไม่มีความผิดด้วย เนื่องจากมีหลักการอย่างเดียวกัน

ในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐประการหนึ่ง ที่จะต้องจัดตั้งองค์กรขึ้นพิจารณาและชดเชยความเสียหายดังกล่าว โดยที่ไม่ว่าค่าชดเชยที่รัฐจ่ายให้ขึ้นไปหักจากค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้จากการดำเนินคดีทางแพ่งเรียกร้องเอาจากผู้กระทำละเมิดต่อตน เหตุที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการพิจารณาชดเชยแก่ผู้เสียหายดังกล่าวโดยตรงเนื่องจากเหตุผล 2 ประการ คือ

1. การที่รัฐไม่สามารถคุ้มครอง ผู้บริสุทธิ์และหาผู้กระทำความผิดไปลงโทษได้ ถือว่ารัฐบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐประการหนึ่ง

2. การที่ประชาชนพลเมืองเรียกร้องหาความยุติธรรมนั้น ความยุติธรรมควรจะต้องมีราคาถูก * หากปล่อยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ไปใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งโดยตรงแล้ว ย่อมจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวได้รับความเสียหายมากขึ้นกว่าเดิมอีก นอกจากนี้รัฐควรที่จะให้ความช่วยเหลือทางด้านการจัดหาทนายความเพื่อเรียกร้องเอาจากผู้กระทำผิดด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 แนวทางแก้ไขกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

2.1.1 สร้างระบบตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในหน่วยงานเดียวกัน และต่างองค์กรการทำงานของแต่ละฝ่าย ควรเป็นไปอย่างโปร่งใส และสามารถถูกตรวจสอบได้จากสาธารณชนและสื่อมวลชน ดังนี้

ก. ควรจำกัดอำนาจในการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาของตำรวจในกรณีที่ไม่มีความจำเป็น โดยให้ทำได้เฉพาะกรณีที่เป็นความผิด ซึ่งหน้าที่หรือกรณีฉุกเฉินที่ไม่สามารถออกหมายจับได้ทันเท่านั้น นอกจากนี้ ควรให้องค์กรศาลมีส่วนร่วมในการตรวจสอบในการออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อเป็นการเพิ่มหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาให้เพิ่มมากขึ้นอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย เป็นต้น

ข. ควรจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาให้มีกำหนดระยะเวลาที่สั้นลง โดยให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมไปพบกับองค์กรที่เป็นกลาง เช่น ศาล โดยรวดเร็วเพื่อให้องค์กรดังกล่าวเป็นผู้พิจารณาถึงความถูกต้องชอบธรรมของการจับ และความจำเป็นในการที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ ในการนี้อำนาจในการปล่อยชั่วคราวจะต้องให้องค์กรดังกล่าวเป็นผู้พิจารณา

ค. ย้ายการในฐานะเป็นผู้มีหน้าที่จะต้องสั่งคดีว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้อง และมีหน้าที่จะต้องไปว่าความในศาลที่มีคำสั่งฟ้อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปร่วมรู้เห็นการสอบสวนคดีอาญาของตำรวจตั้งแต่ต้น เพื่อจะได้รู้เห็นถึงความถูกต้องของพยานหลักฐานและ

---

* Andrew Sanders, Richard Young. Criminal Justice, Butterworth & Co (Publishers) Ltd., 1994, P.398.

* สำนักงานอัยการสูงสุด, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานเสวนาทางวิชาการเรื่อง "คดีเชอริแอทน...กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร", 9 พฤศจิกายน 2538.

การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน อันจะเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้การสอบสวนมีมาตรฐานที่ถูกต้องส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับชั้นเป็นขั้นตอนพิสูจน์ความจริงให้แจ้งชัดก่อนชั้นพิจารณาของศาลตลอดไปจนถึงการนำพยานหลักฐานไปพิสูจน์ในศาลต่อไปได้ด้วย

ง. หน่วยงานควรเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา และช่วยเหลือผู้ต้องหาซึ่งถูกดำเนินคดีตั้งแต่ต้น เพื่อป้องกันมิให้มีการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาระหว่างการถูกดำเนินคดีหรือการปิดเบี่ยงข้อเท็จจริงในคดี

จ. ควรมีการบันทึกถึงการได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ในทุกกรณีของการสอบสวน เพื่อให้สามารถถูกตรวจสอบได้ถึงความชอบธรรมและความถูกต้องของการได้มา ซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว

ฉ. ศาลควรมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นก่อนพิจารณาให้มากขึ้น โดยเข้ามามีส่วนในการออกหมายอาญา ให้ความสำคัญในการไต่สวนคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหา และหากการไต่สวนมูลฟ้องมาใช้ แม้ในคดีที่ัยการเป็นโจทก์ หากปรากฏว่ามีพฤติการณ์พิเศษ หรือมีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับมูลคดีที่กล่าวหา และสำหรับในการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเอง ควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ศาลมีอำนาจรับฟัง พยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการกลั่นกรองคดีก่อนการประทับรับฟ้อง

2.1.2 เพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญา ควรมีการพัฒนามาตรการเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวให้เป็นไปได้มากที่สุด โดย

ก. ควรจำกัดการควบคุม และการขัง โดยให้กระทำได้ในระยะเวลาอันสั้นที่สุด และให้กระทำได้เฉพาะในกรณีที่น่าเป็น หรือมีพฤติการณ์พิเศษ ว่าผู้ถูกดำเนินคดีจะหลบหนี หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือมีพฤติการณ์พิเศษประการอื่นที่น่าเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น ความคิดบางประเภท เช่น ความผิดลหุโทษซึ่งในชั้นตำรวจและัยการไม่สามารถควบคุมตัวได้ อยู่แล้ว โดยกฎหมายกำหนดให้ตำรวจกระทำได้เพียงสอบถามชื่อที่อยู่และค่าให้การของผู้ต้องหา ดังนั้นในชั้นศาลก็ไม่ควรมีการขังจำเลยในความผิดลหุโทษในระหว่างพิจารณาด้วย นอกจากนี้ในกรณีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง ไม่ควรที่ศาลจะสั่งให้ขังจำเลยไว้ในระหว่าง

อุทธรณ์หรือฎีกาใหม่อีก เพราะเป็นการยากที่จะให้เข้าใจได้ว่าศาลมีความมั่นใจในคำพิพากษาของตนเอง

ข. การควบคุมหรือสั่งผู้ถูกดำเนินคดี จะต้องแยกต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดไม่ให้ปะปนกัน เพื่อมิให้บุคคลเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติเหมือนเป็นนักโทษ

ค. ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราว ไม่ควรพิจารณาให้ความสำคัญกับจำนวนทุนทรัพย์ที่จะนำมาเป็นหลักประกันให้มากนัก เพราะทำให้ผู้ยากจนซึ่งถูกดำเนินคดีไม่มีโอกาสได้รับอิสระภาพในระหว่างถูกดำเนินคดี นอกจากนี้ในการประกันโดยบุคคลผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริตควรได้รับการยอมรับให้เป็นผู้ประกันได้ เช่นเดียวกับข้าราชการ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกดำเนินคดีได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดีได้มากขึ้น

ง. รัฐควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุน หรือมีมาตรการอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ถูกดำเนินคดี ซึ่งเป็นบุคคลผู้ยากไร้ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการถูกดำเนินคดีได้เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ๆ

2.1.3 ควรให้ความสำคัญแก่ผู้ถูกดำเนินคดี โดยยึดหลักการฟังความทุกฝ่าย พยานหลักฐานฝ่ายผู้ถูกดำเนินคดีต้องได้รับการรับฟังด้วย โดยเฉพาะในชั้นสอบสวนซึ่งในชั้นนี้กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนอยู่แล้วแต่ขาดการปฏิบัติ

ก. การพิจารณาคดีอาญา ควรมีการเตรียมพยานที่จะมาให้การให้พร้อม และควรดำเนินการต่อเนื่องกันไปติดต่อกันโดยไม่ล่าช้าจนเสร็จคดี การเลื่อนคดีควรอนุญาตเฉพาะในกรณีมีเหตุอันจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

ข. ศาลชั้นต้นควรนั่งพิจารณาคดีให้ครบองค์คณะตามกฎหมายเพื่อให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นทุกคนในองค์คณะได้เห็นอากัปกิริยาของพยานในขณะเบิกความและได้ใช้หลักเกณฑ์จิตวิทยาพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีอย่างแท้จริง และศาลควรแสดงบทบาทในการตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดี ซึ่งจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมดำเนินไปอย่างถูกต้อง มิใช่ปล่อยให้เป็นภาระความสามารถของทนายความและอัยการในการซักถามและถามค้านพยานเพียงอย่างเดียว

ค. ควรเห็นหนักถึงประสิทธิภาพในการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในศาลชั้นต้นอย่างแท้จริง ซึ่งหากการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในศาลชั้นต้นมีประสิทธิภาพแล้วความจำเป็นที่จะต้องอุทธรณ์ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงก็จะค่อย ๆ หมดไป เมื่อถึงเวลานั้นก็อาจแก้ไขกฎหมายให้ปัญหาข้อเท็จจริงในคดี เป็นที่ยุติในศาลชั้นต้นหรืออย่างมากที่สุดก็ในศาลอุทธรณ์ ศาลสูง อันได้แก่ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาจะได้พิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น การดำเนินคดีในศาลก็จะสามารถลดระยะเวลาลงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.1.4 ในกรณีที่มีความผิดพลาดหรือการใช้อำนาจโดยมิชอบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม รัฐควรมีหน้าที่รับผิดชอบในการเยียวยา ชดเชยแก่ผู้บริสุทธิ์ซึ่งถูกดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาด (Miscarriage of Justice) รวมทั้งการชดเชยเยียวยา

การเยียวยา ชดเชยดังกล่าวไม่ควรจำกัดเฉพาะความเสียหาย ในด้านเสรีภาพ หรือในทางทรัพย์สิน เงินทองเท่านั้น ความเสียหายประการอื่น ๆ เช่น ชื่อเสียงเกียรติคุณควรนำมาพิจารณาประกอบด้วย โดยรัฐควรมีส่วนรับผิดชอบโดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาความเสียหายจากกรณีเหล่านี้ โดยรายได้ของกองทุนอาจแบ่งส่วนจากเงินค่าปรับคดีอาญา ซึ่งเก็บเป็นรายได้ของรัฐที่ควรถูกนำกลับคืนมาชดเชยความเสียหายเหล่านี้ได้ มาตรการนี้จะเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญทางหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์

2.1.5 หน่วยงานของรัฐและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย ควรมีทัศนคติร่วมมือและประสานงานกัน เพื่อตรวจสอบความจริงในคดีและให้บริการด้านความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างจริงจังจริงจังมิใช่มุ่งมันเพียงสร้างความเจริญภายในอาณาจักรหน่วยงานของตนเองอย่างเด็ดเดี่ยวที่เป็นอยู่

2.1.6 รัฐควรสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น เช่น การสร้างศาลเยาวชนและครอบครัวให้ครบทุกจังหวัด จัดให้มีจำนวนผู้พิพากษาศาลชั้นต้น และช่วยการให้เพียงพอและให้งบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะทำให้พนักงานสอบสวนไม่ต้องแสวงหาปัจจัยนอกกรอบมาทดแทนงบประมาณในการปฏิบัติงาน

2.1.7 สำหรับแนวทางการปรับปรุงเกี่ยวกับระบบการสอบสวนและวิธีพิจารณาคดีในศาลดังกล่าว ควรให้มีโครงการทดลองนำร่อง (Pilot Project) ในกระบวนการยุติธรรมในขั้นที่จะตรวจสอบความจริงในคดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ เช่น กรณีคดีสำคัญ ๆ หรือมีความสลับซับซ้อนควรให้ช่วยการเข้าไปร่วมรับรู้การสอบสวนของตำรวจตั้งแต่ต้นและประสานงานกัน ให้การดำเนินคดีอาญาในศาลดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและแล้วเสร็จอย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้พิพากษาที่หนึ่งพิจารณาคดีและผู้พิพากษาที่หนึ่ง จะต้องเป็นบุคคลชุดเดียวกันและหนึ่งพิจารณาคดีองค์คณะอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีคำพิพากษา เพื่อนำผลสรุปจากโครงการทดลองนำร่องดังกล่าวไปใช้ประกอบการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป

2.2 แนวทางแก้ไขในการชดเชยผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาผู้บริสุทธิ์ในประเทศไทย
สืบเนื่องจากการชดเชยผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาผู้บริสุทธิ์ในประเทศไทย กำหนดไว้เฉพาะในกรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เท่านั้น ซึ่งหมายถึงจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่พิสูจน์ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมิได้กระทำความผิดและศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงจะได้รับการชดเชยค่าทดแทนดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งการชดเชยดังกล่าวไม่ครอบคลุมต่อลักษณะของการเกิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหา หรือ จำเลยในคดีอาญาผู้บริสุทธิ์ และเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะต้องพิจารณาและแก้ไขสภาพปัญหาที่เกิด ดังต่อไปนี้

2.2.1 รัฐควรที่จะต้องมีบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยค่าทดแทนแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

การบัญญัติกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจ่ายค่าทดแทนและให้มีความแน่นอนและมาตรฐานอย่างเดียวกันในการชดเชยค่าทดแทนแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ตลอดจนแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 34 โดยให้เพิ่มเติมข้อความ "ผู้ใดที่ถูกควบคุมคุมขังระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี หากภายหลังปรากฏว่ามีคำสั่งไม่ฟ้องหรือคำสั่งยกฟ้องอันถึงที่สุด เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากรัฐ" ซึ่งหากประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายรับรองการชดเชยค่าทดแทนดังกล่าว จะทำให้ประชาชนพลเมืองของรัฐมั่นใจในความมั่นคงในชีวิตและเสรีภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็น

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของรัฐ และบรรลุเป้าหมายของการเป็น "รัฐสวัสดิการ" ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.2.2 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการชดเชยค่าทดแทน

ก. กรณีของการชดเชยค่าทดแทน

การชดเชยค่าทดแทนต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาผู้บริสุทธิ์ โดยให้ความคุ้มครองต่อกรณีที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. บุคคลที่ถูกจับกุมคุมขังในระหว่างการสอบสวน แล้วต่อมาปรากฏว่า พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากผู้ต้องหามิได้กระทำความผิด
2. บุคคลที่ถูกจับกุมคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล แล้วต่อมาปรากฏว่า ศาลพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากไม่ได้กระทำความผิด
3. บุคคลที่ถูกจับกุมคุมขัง โดยพนักงานฝ่ายปกครองและพนักงานตำรวจโดยไม่มีเหตุอันควรสงสัยและเหตุอันสมควรปรากฏว่าบุคคลนี้ได้กระทำความผิด

จากกรณีดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า เงื่อนไขประการสำคัญของการชดเชยค่าทดแทนจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาผู้บริสุทธิ์ (Innocence) และไม่ได้กระทำความผิดตามที่สอบสวนฟ้องร้อง และความผิดอื่น ๆ ด้วย แต่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ

ข. ขอบเขตของการชดเชยค่าทดแทน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าความเสียหายที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ ได้รับนั้นประกอบด้วย ความเสียหาย 2 ประการ คือ

1. ความเสียหายที่เกี่ยวกับการเงิน (pecuniary)
2. ความเสียหายที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน (Non-pecuniary)

รัฐควรจะชดเชย ควรจะทำการชดเชยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์กลับคืนสู่สภาพเดิม (Restitutio in integrum) ให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ดังนี้

ประการแรก ชดเชยด้วยการชำระค่าทดแทนโดยรัฐ ซึ่งต้องคำนวณความเสียหายที่เกิดขึ้นและประเมินค่าของความเสียหายในสภาวะและพฤติการณ์ขณะนั้นเป็นเงิน เพื่อชำระให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์

ประการที่สอง ชดเชยด้วยวิธีการและมาตรการสงเคราะห์ ซึ่งมิใช่ตัวเงิน ทั้งนี้การชดเชยในกรณีนี้จะไม่คำนึงว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาดังกล่าว จะได้รับการชดเชยค่าทดแทนที่เป็นตัวเงินภายใต้กฎหมายของรัฐหรือไม่ก็ตาม การสงเคราะห์ ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของการให้คำปรึกษา แนะนำ การให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย และดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด การช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาล การจัดหางานให้ทำ และอื่น ๆ เป็นต้น แต่หากเป็นการแก้ไขเยียวยาโดยวิธีประกาศแก้ไขว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมิได้ กระทำความผิดตามที่ถูกศาลพิพากษาอย่างเช่น ในประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ผู้เขียนยังไม่เห็นด้วย ดังนั้น การชดเชยประการนี้ จึงควรเป็นการชดเชยในรูปของการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยมากกว่าการชดเชยแบบแก้ไข

อนึ่ง สำหรับในการชดเชยค่าทดแทนด้วยเงินนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์เมื่อได้รับค่าทดแทนจากรัฐแล้ว สิทธิเรียกร้องจากผู้กระทำความผิดนั้น ยังมิได้ระงับไป แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ย่อมต้องเลือกรับค่าชดเชยแทน จากรัฐ หรือผู้กระทำความผิดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น เพื่อมิให้เป็นช่องว่างให้เกิดการแสวงประโยชน์ หรือกำไรหรือเก็บความเสียหายที่แท้จริง

ค. องค์การที่มีอำนาจพิจารณา

สำหรับประเทศไทย ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรที่จะจัดตั้ง องค์อิสระขึ้นเป็นคณะกรรมการ อันประกอบด้วยกรรมการหลายสาขาหลายอาชีพที่เกี่ยวกับการ แก้ไขช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในสังคมพิจารณาการชดเชยค่าทดแทน รวมทั้งทำหน้าที่นำเรื่อง เสนอต่อศาลทบทวนในการกระทำความผิดหรือไม่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และเมื่อ คณะกรรมการดังกล่าวได้กำหนดวิธีการชดเชย ค่าทดแทน หรือการชดเชยอื่น ๆ แล้วให้ศาล มีอำนาจในการทบทวนได้ (Judicial Review) อย่างเช่น Criminal Injuries Compensation Board ในประเทศอังกฤษ เป็นต้น

การพิจารณาชดเชยค่าทดแทนควรมีระบบที่เป็นอัตโนมัติ เมื่อพบว่ามี การดำเนินคดีอาญาผิดพลาด (Miscarriage of Justice) เกิดขึ้น และไม่ควรร ึ่งให้เป็นหน้าที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่บริสุทธิ์ในการสิทธิเรียกร้องดำเนินคดีทางศาลเอาจาก ผู้กระทำความผิด หรือองค์กรของรัฐ

ง. แหล่งเงินทุน

ประเทศไทยควรจัดตั้งกองทุนขึ้น โดยการนำเงินค่าปรับ

จากการกระทำผิดทางอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ของบุคคลทั่วไปส่วนหนึ่ง และงบประมาณของ รัฐมาจัดตั้งเป็นกองทุนในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในสังคม อย่างเช่น Central Fund ในประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และอื่น ๆ เป็นต้น กองทุนดังกล่าว ไม่เพียงแต่สามารถจะ นำมาชดเชยให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่บริสุทธิ์ ได้ยังสามารถจะนำไปชดเชยแก่ ผู้ตกทุกข์ได้ยากในกรณีอื่น ๆ ในสังคมได้ ซึ่งปัจจุบันในประเทศไทยมิได้คำนึงถึงการจัดตั้งกองทุน ดังกล่าวแต่อย่างใด

จ. วิธีการขอรับค่าชดเชย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ควรที่จะมีคณะกรรมการเป็น

ผู้พิจารณาเพื่อกำหนดค่าชดเชยให้แก่ผู้ต้องหา หรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น ในการขอรับค่าชดเชย ดังกล่าว ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ จึงควรที่จะต้องไปแจ้งความจำนงค์เพื่อจะใช้สิทธิขอรับ ค่าชดเชยทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการนำพยานหลักฐานที่อ้างว่าตนเองบริสุทธิ์ และ ถูกกระทบกระเทือน เนื่องจากการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐโดยไม่เป็นธรรม ตลอดจนมีการ อำนวยความยุติธรรมที่ผิดพลาดเกิดขึ้น เพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าววินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการ เห็นว่า บุคคลดังกล่าวบริสุทธิ์ และได้รับความเสียหายจากการอำนวยความสะดวกที่ผิดพลาด ของรัฐ ตลอดจนได้ปฏิบัติถูกต้องตามที่กำหนดกำหนดแล้วทุกประการ ให้คณะกรรมการกำหนด ค่าทดแทนให้ตามความเหมาะสมโดยพิจารณาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลผู้บริสุทธิ์ ปัญหาที่ เกิดขึ้น คือ บุคคลดังกล่าวสามารถที่จะใช้สิทธิทางศาลโดยตรง โดยไม่แจ้งความต่อคณะกรรมการ ได้หรือไม่

สำหรับการยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาว่าตนนั้น

บริสุทธิ์ แต่ถูกกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐนั้น ๆ ในความเห็นของผู้เขียน เห็นว่า องค์กรของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ (Malpractice) ซึ่งเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องโดยตรง ต่อผู้กระทำให้ชดเชยค่าทดแทนความเสียหายได้ แต่หากเป็นกรณีของการที่ขอให้ศาลมีคำสั่งว่าเป็น บุคคลบริสุทธิ์ และขอให้ศาลกำหนดค่าชดเชยให้ นั้น ผู้เขียนเห็นว่าที่ควรจะไปยื่นข้อเรียกร้องต่อ คณะกรรมการเพื่อพิจารณาในเบื้องต้น ทั้งนี้ เนื่องจากคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ตาม

กฎหมายพิจารณาเรื่องการชดเชยความเสียหายโดยตรง ประกอบกับ เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของศาล ที่ในปัจจุบันนี้มีความมากมายอยู่แล้ว

สำหรับกรณีนี้เมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยแล้วหากบุคคลที่ใช้สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนนั้นไม่ยอมรับต่อคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ย่อมสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ไปยังศาลได้ แต่กรณีจะเป็นประการใดก็ตามจะต้องได้รับการรับรองข้อเท็จจริงว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ และถูกต้องกรของรัฐบาลใช้อำนาจกระทบกระเทือนสิทธิ และได้รับความเสียหาย อย่างเช่น การชดเชยความเสียหายในประเทศอังกฤษให้ Home office ที่ทำหน้าที่รับคำร้องขอรับค่าชดเชยและตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น เมื่อคณะกรรมการดังกล่าวเห็นว่ามีข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าบุคคลผู้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยผู้บริสุทธิ์ จึงนำเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาและกำหนดค่าชดเชยให้ สำหรับกรณีของประเทศไทยเช่นกัน หากจะมีการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อศาลได้ก็ต่อเมื่อคณะกรรมการที่วินิจฉัยรับรองให้สามารถอุทธรณ์ แต่อย่างไรก็ตามการอุทธรณ์ดังกล่าว ควรที่จะต้องเริ่มต้นที่ศาลชั้นต้น ไม่ควรข้ามไปยังศาลอุทธรณ์ อย่างเช่นว่าพระราชบัญญัติกองทุนเงินชดเชยผู้เสียหายจากอาชญากรรมและผู้ถูกดำเนินคดี ซึ่งผู้เขียนยังไม่เห็นพ้องด้วย

ฉะนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าประเทศไทย ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกคนมีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงควรพัฒนาระบบการดำเนินคดีอาญาและการแก้ไขพิตพลาดของการดำเนินคดีอาญาไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาประเทศ เพื่อให้อารยประเทศให้การยอมรับถึงแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

